

*Årsmöte med supé den 19 mars
i Husby skola*

Nr 1. Februari 2005. Årgång 12

OMSLAGSBILDEN

Sigtuna Konst- och Musikskola har under sin snart femtioåriga historia gjort mängder av framträdanden på ett otal platser, såväl på hemmaplan som på långväga resor. Bilden på omslagets framsida är från en tillställning på Skokloster, där skolans ensembler gav föreställningar ur sina respektive historiska perspektiv. Här musicerar barockensembeln för uppmärksam publik.

TIDLÖSAN

Utges av:

Husby-Ärlinghundra Märsta
Hembygdsförening
Husby skola, 195 92 MÄRSTA
Postgiro: 36 15 92-9

Utkommer: 4 gånger per år.

Tryck: PP-TRYCK, Märsta

Redaktion:

Giselher Naglitsch, ansvarig utgivare
Tel. 08-591 155 14
E-post: gisgilla@telia.com

Sven Eriksson
Tel.: 08-591 432 95
E-post: sven.0859143295@telia.com

Manus mottages med tacksamhet. Vi förbehåller oss rätten att i samarbete med författaren redigera det insända materialet.

Innehåll:**Sid**

Ledare	3
Torsten Englund	
Musik- och Kulturskolan	4
Sockenboöknamn och retramsor	8
Verksamhetsberättelse 2004	13
Resultaträkning 2004	16
Balansräkning 2004 12 31	17
Revisionsberättelse	17
Hänt	18
Hembygdsföreningarnas samarbetsträff	19
Verksamhetsplan 2005	20
Aktuell aktiviteter	22
Dagordning för årsmötet	23

För information om kommande föreningsaktiviteter ring 08-591 136 36
eller gå till föreningens hemsida: **www.hembygdmarsta.se**

Den svartvita bildens lov!

En kall dag i januari träffar jag Torsten Englund. Han har mycket att berätta och kommer med ett par manuskript. Uppvuxen i 40 graders kyla utstrålar han bara värme, framförallt när han får berätta om Konst- och Musikskolan, vars grundare och mångårig rektor han varit. Tusentals ungdomar i vår kommun har tack vare kulturskolan fått ett rikare liv. Kultur i alla dess former ger livskvalitet. Även de som inte kommer att aktivt utöva de konstarter de fått pröva på i skolan, kommer tack vare kunskap i ämnet att få rikare behållning av det rika kulturutbudet i vår kommun. – Det är rent ut sagt nödvändigt att satsa på ungdomars kultur. Så får vi lyckligare samhällsmedborgare.

När jag bad om några bilder att illustrera Torstens uppsatser med, kom han till mig med ett tiotal sprängfyllda kontorspärmor med tidningsklipp, föreställningsprogram, reserapporter och fotografier. Bara ett fåtal bilder kunde tas med i Tidlösan. - Det skall bli spännande att nästa år få ta del av Konst- och Musikskolans femtioårsskrift. De var redan 1956 som det hela började.

Som så ofta förr kan jag inte låta bli att höja ett varnande finger för kulturarv som riskerar att försvinna. De ovan nämnda pärmarna innehåller hundratals bilder där nästan ingen person är angiven med namn. Det brådskar! Oroar gör även moderna tiders färgbilder. Dom är ofta alldeles för dåliga i skärpa och kvalitet för att reproduceras i en tidskrift. Och de förbleknar i en förfärande takt. – Sätt in en svartvit film emellanåt. Och skriv ut viktiga digitala bilder på arkivbeständigt material.

Giselher

Torsten Englund, Musik- och kulturskolan

I samband med min kommentar till artikeln om beredskapsåren 1939-45 i förra numret av Tidlösan har jag ombetts att berätta något om min bakgrund och uppväxt. Jag förmodar att det har att göra med att jag kommer långt norrifrån och att jag verkat i vår kommun i över ett halvt sekel.

Jag föddes i Jörn i Västerbotten 1926, men kom efter flyttning att växa upp i en liten by, Gyljen, i Överkalix kommun. Byn låg två mil söder om polcirkeln. Där fanns i början av min skolgång ingen skola att tillgå. Klasserna var inhysta hos en jordbrukare, en skogsfaktor och andra vilka upplåtit ett rum som skolsal. Ganska snart fick vi dock en skola, som t.o.m. hade gymnastiksal. Där grundlades nog mitt intresse för gymnastik och idrott. I den salen följde vi radiosändningen från olympiska vinterspelen i Garmisch 1936. Kvar i minnet finns lustigt nog gymnastiksalens omklädningsrum med kvarblivet hö från näbbskorna. Jag själv hade dock filt-skor och slapp besväret med skohö.

Till skolan medförde man smörgåsar och mjölk i en vichyvattenflaska. Något extra att förtära behövde man också ha de två dagar i veckan, som förlängdes med en avslutande slöjd. Det ämnet tyckte jag också mycket om. Kvar från skolslöjden 1937 finns en liten klockstapel.

Det jag berättat om näbbskorna antyder om kyla. Och kallt var det. Temperaturer neråt -40 grader var inte

ovanligt men ut och skida skulle man, om så bara för en liten stund. Jag minns vår hund Laila, som råkat slicka på järnfotskrapan ute och frusit fast med tungan. Hennes ylande fick mig att snabbt hämta varmt vatten och hålla på tungan för att få loss den. Det hände bara en gång, hon gjorde aldrig om det. Majbrasan kunde man ibland dra ihop till på skidor.

Alla barn hade inte så nära till skolan, att de kunde bo hemma. I Norrbotten fanns de s.k. arbetsstugorna, där barnen kunde bo under skolveckan. I min klass hade var och en av oss en brevvän i något barn från arbetsstugan i Korpilombolo. Vad beträffar musiken började jag spela piano för min skolfröken.

För fortsatt skolgång fanns två möjligheter: antingen från 4:e klass till 5-årig realskola eller från 6:e klass till 4-årig realskola. Det senare alternativet var det vanligaste för barn från landsbygden. Eftersom det var långt till skolstaden, måste man bo inackorderad, och då blev den tiden ett år kortare med det senare alternativet.

Närmaste skolstad var Luleå, 13 mil hemifrån. Jag hade dock turen att ha en 19 år äldre syster boende i Luleå, hos vilken jag kunde få bo.

För att få börja i läroverket, som det ju hette, måste man genomgå skriftligt och muntligt prov. Det lär inte ha gått att få ett ord ur mig på "muntan". Jag kom ju från landet och var nog livrädd för stan. Jag blev antagen enbart på resultatet av de skriftliga proven.

Det var ovanligt med fortsatt skolgång på den tiden. Jag var den ende från mina trakter just då. Några år senare fick centralorten Bränna kommunal mellanskola (senare "upphöjd" till realskola), och då blev förutsättningarna bättre. Jag minns att genom Frimurarordens försorg kunde några barn, ur smedens och mjölnarnas

stora barnkullar (10-12 barn per familj) erhålla hjälp till fortsatt skolgång. Får jag bara i förbigående nämna att mjölnarens tolfte barn var en pojke, som fick namnet Karl och kallades därför Karl den tolfte. Jag tror att valet av namn var medvetet, ither mjölnaren var en gladlynt och skämtsam person. Han brukade berätta spökhistorier och sjunga skillingtrycks visor, när vi barn i byn kom till kvarnkammarn, ett litet rum i kvarnen. Han hade också s.k. konstlås, gjorda i koppartråd där man genom att vika på visst sätt kunde ta loss en del av låset.

1941 fick min systers make förflyttning till Stockholm och jag var under en termin inackorderad hos en familj Gullberg, vars son Bengt-Ola

senare kom att bli husfar på dåvarande Sigtunaskolan 1948-58. Jag skrev och frågade om jag fick flytta ned till Stockholm, vilket min syster och svåger samtyckte till. På så sätt hamnade jag plötsligt 120 mil söderut fr.o.m. vt. 1942 (sista realskoleterminen och gymnasieåren). Södra Latin blev min skola. Jag tog studenten 1945 just i dagarna när freden kom. - Oförglömligt!

Jag hade tänkt bli kemist eller läkare. Mina klasskamrater ryckte in i militärtjänst men jag var för ung för att göra värnplikten. Jag tog därför ett vikariat som skolkantor (kombinerad lärar- och kyrkomusikertjänst) i Lansjärv, 4 mil hemifrån och fick under den tiden klart för mig att jag ville arbeta med barn och ungdomar och med musik. Efter militärtiden, som innefattade kadettskola, och genomgången lärar- och kyrkomusiker utbildning kom jag 1951 till Skånela, som då var egen kommun på 370 invånare. Vi lärare i Husby-Ärlinghundra, Odensala, Norrsunda och Skånela kommuner samlades under ht. 1951 för att på skolsidan förbereda sammanslagningen till Märsta kommun fr.o.m. 1952.

Jag påbörjade undervisning i piano och blockflöjt i Skånela. 1955 gjorde jag en framställan hos kommunen om att inrätta en kom-

munal musikskola fr.o.m. 1956, vilket beviljades. Jag spelade med i en blockflöjtkvartett i Stockholm, och då möter man musik från företrädesvis renässansen och barocken. Satserna i dessa musiksviter är nästan genomgående danser, och jag tänkte, att om man visste något om dessa danser så skulle man kunna utföra musiken bättre. Lia Schubert, som startade Balettakademien i Stockholm, blev den som förde mig in i den tidiga dansens värld (medeltid, renässans och barock). Det är förklaringen till att jag i musikskolan och på vuxenplanet kommit att syssla med den tidiga musiken och dansen. Min musiksmak är dock bredare än så. Den inkluderar även jazz och folkton.

Jag hade i kulturskolan (musikskolan) märkt att invandrarföräldrar i betydligt mindre omfattning anmälde sina barn till undervisning. Jag tänkte också på att jag efter flytten långt norrifrån till Stockholm nog ibland kände mig som en invandrare. När man i olika sammanhang skulle uppge sitt namn upprepade frågeställaren oftast namnet för att kontrollera om han/hon uppfattat namnet rätt. Jag sade Englund med tonvikt på första stavelsen, här nere är det lika betoning på båda stavelserna. Jag sa ' Bórås – här nere hette det förstås Borå's. När jag första gången dansade på Skansen gjorde jag som hemma:

i uppehållet mellan de två "sammanhörande" danserna gick jag runt i armkrok med min danspartner medan alla andra danspar stod stilla och inväntade att musiken skulle börja. De undrade nog vad det var för en konstig prick. Nåväl, jag visste att hemlandets danser för många invandrare hade en central plats i tillvaron. Därför startade jag en dansensemble med syfte att sammanföra barn och ungdomar med olika etnisk bakgrund i en gemensam aktivitet, att utföra danser från företrädesvis barnens egna hemländer. Ensemblen fick namnet Saltomondale (danser

från hela världen). Projektet fick till följd att tillströmningen från invandrarhåll till kulturskolan ökade, vilket var glädjande.

Under hela min yrkesverksamma tid har jag bara haft en arbetsgivare: skolstyrelsen i kommunen, även om kommunen skiftat namn (Skånela – Märsta – Sigtuna). Det har självfallet varit intressant och spännande att

under ett halvt sekel ha fått vara med om och ta del av allt som hänt på olika områden under denna tid.

Eftersom denna artikel vänder sig till en hembygdsförening, vill jag nämna, att jag har en känsla av att hembygdsföreningarna i Sigtuna kommun är påfallande aktiva. Det är värdefullt och glädjande.

Torsten Englund

Bilderna på detta uppslag är från Konst- och Musikskolans övningar på hemmaplan.

De är tagna av en fotograf från UNT vars namn är okänt.

Sockenboöknamn och retramsor

Vi låter Martin Johansson fortsätta utveckla sina minnen från hembygden i Vimmerbytrakten. Hans ämne är ju som vanligt allmängiltigt, med många kopplingar till hur det har varit i våra socknar. Redaktören kommer att tänka på Märstadagarna för 50 år sedan. Varje sommar möttes då Odensala tuppar och Ärlinghundra höns på Ärlingheden, i ett blodigt allvarligt lokalt derby mellan Vigör, Märsta IK, Rosersberg och Skånela.

Man sätter öknamn på människor för att förlöjliga, värdera ner eller markera avståndstagande, men också för att ha att retas med. För det mesta är det personer som avviker på något sätt, t. ex. i utseende, uppförande eller sitt sätt att prata som får ett sådant namn tillagt till sina dopnamn. Men det är inte bara enskilda personer, familjer och släkter som fått tilläggsnamn. Förr var det också vanligt med kollektiva öknamn på dem som bodde i socknar, städer, stora byar och på slott och herrgårdar.

Utbölingar. De som bodde på andra orter var inte riktigt lika dem som fanns i den egna byn eller socknen i alla avseenden och man kände kanske ingen av dem. På en mils avstånd eller mindre kunde man märka skillnader i dialekten, detaljer i klädedräkten kunde skilja sig åt och det kanske fanns märkbara små olikheter mellan hur det gick till under gudstjänsten i grannkyrkorna – bara för att ta några exempel. Sådana små detaljer var tillräckliga för att till och med de närmaste socknarnas folk skulle räknas som *utbölingar* och sådana skulle man passa sig för.

Ofta berättades det om hur illa det gått för folk som kommit till en grannsocken i något ärende. Pojkar som varit där och

friat hade blivit bjudna på stryk och förbönder vågade inte köra ensamma genom de stora byarna där för risken att bli överfallna.

Det förekom till och med att man påstod att grannsocknarnas folk var annorlunda skapade på något säreget och ofta löjeväckande sätt. I Burträsk socken som exempel var folk ludna under fotsulorna och ena hejare på att smyga, påstod grannarna, och i en stadsdel i Göteborg hade innevånarna simhud mellan tårna. Båda dessa rykten måste ha varit lätta att hålla vid liv, eftersom folk sällan gick utan strumpor och skor och gav andra tillfälle att kontrollera skapnaden av fötterna.

Sockenboöknamn. Precis som med människor som var annorlunda på något sätt, låg det då nära till att sätta kollektiva öknamn på andra socknars folk, det som brukar kallas *sockenboöknamn*. Givetvis är orsaken till att öknamnen kom till betydligt mera sammansatt än så.

Jag har hittat bra skriftlig dokumentation över sockenboöknamn i Sörmland, hört berättas om sådana från södra Östergötlands skärgård, Motalatrakten, Rasbokil i Uppland och Svärdsjö i Dalarna och kan anta på goda grunder att de funnits över hela Sverige.

Öknamn i Nordöstra Småland. Från min uppväxt i Vimmerby känner jag väl till vad folket i socknarna i nordöstra Småland och några socknar i sydöstra Östergötland brukade kallas för och minns några av de *retramsor* man satt ihop för att reta varandra med.

I Vimmerby bodde *Vemmerby hanke* och, när grannsocknarnas folk skulle reta dem, var det med: *Vemmerby hanke far där å flanke*. Det kan skrivas om till: *Vimmerby hankar far omkring och flankar* eller *flankar omkring*.

Ute i Tjust kallades vimmerbyborna för *Vemmerby tavringer* och det smäller väl ungefär lika högt som *hanke*. Tavring är, utöver en allmänt nedsättande benämning, ett av alla namn för tattare – den folkgrupp som nu vill bli kallad resande.

Söder om Vimmerby ligger Vena socken. Där bodde det myggor – en rätt lite avhållen insekt. *Vene mygg, biter så stygg*, var retramsan. Jag hade flera bekanta från Vena i min ungdom och när vi ibland träffades på Barmshults festplats, fyra kilometer från venagränsen, kunde vi ge varandra små gliringar om myggor och hankar.

- *Va mycke mygg dä ä i kväll. Stängde du inte grinna (grinden), när du åkte in i Vemmerby socken?*

- *Jooda, dä gjorde ja, men dä ä nog nån hank som ha åkt igenom na sen och inte hatt vett å stänge.*

Frödinge och Locknevi är grannsocknar öster om Vimmerby. Frödingeborna kallades för *agner* (agnar) och lockneviborna för *höns*. Agnar skiljer man, enligt Bibeln, från vetet och är närmast ett slags avfall som kunde användas till

ströe under kor och hästar. Höns har aldrig räknats som några intelligentare djur och höns används i många negativa uttryck om människor. Men pojkar i Locknevi fick till en skrytramsa att reta frödingepojkar med: *När Locknevi höns flaxer, då flyer Frödinge agner*. Blev det slagsmål mellan de båda socknarna, då vägde frödingepojkarna lätt, påstod man.

Södra Vi socken ligger norr om Vimmerby. Vi är det egentliga namnet och det finns ett Norra Vi också. I Södra Vi bodde *Vi män*. Södra Vi-borna peppade sig själva med: *Vi män, står sa än* (Vi män står sig än). Den ramsan retade sig vimmerbypojkarna på och gjorde om den till: *Vi män, skiter i byxera å knäpper igen*.

Djörstale pärabuke bodde i den lilla, natursköna socknen Djursdala öster om Södra Vi. En *pärabuk* var en fetlagd, ovig och dumdryg mansperson. Han hade ätit så mycket potatis, att han blivit sådan. En gammal, folklig föreställning säger att ett överdrivet ätande av ett visst livsmedel, t. ex. potatis eller sill, kan påverka både karaktär och utseende.

Rumskulle bocke höll till i Rumskulla socken väster om Vimmerby. Bocken var inte ett djur med positivt förtecken. Fan hade bockföt och en (äldre?) man med alltför stort erotiskt intresse kallades horbock.

Pelarne lilla kyrksocken, anexförsamling till Vimmerby, var befolkad av fnittrande getter. *Pellane getter far där å fnetter*, hette det. Någon annan tolkning av ordet *fnetter* än fnittrar kan jag inte komma fram till, dock med en varning för att ordet bildats bara för att få till ett rim. Getter var inte direkt några

sällskapsdjur och fnittrade, det gjorde bara barn och halvstollar. Och både getter och bockar luktade dessutom illa.

Lönnebärke tratte (trattar) höll till i Emils riks- och världsbekanta Lönneberga. Sådana trattar var inte av den sorten man fyller flaskor med. *Tratte* är av samma ursprung som tratt i *fylltratt* och *fåntratt*. ”*Den där lille pøjke-tratten*”, kunde man säga om en rätt liten pojke. *Tratte* kallade man också folket i Tryserum socken.

I Hjorted sprang *Hjorte kalve* omkring. Om någon blev kallad för kalv eller tratt menades, troligen, att han inte var riktigt fullvuxen.

Blaxtad socken befolkades enligt öknamnet av tattare. *Blaxta tåtere* hette det. Inte fullt så otrevligt var det, kanske, för männen i Gamleby att bli kallade *kärnger*. *Gamleby kärnger hänger på än*, sade man.

”... **hänger på än**”. Huruvida det sista var en retramsa eller en skrytramsa är lite oklart. Menades det att de var efterhängsna, ett påhäng, då var det negativt. Men det skulle kunna tydas till att de var ihärdiga och då var det en positiv ramsa. ”...hänger på än.” kan också vara tillagt för att ge rim i en rimmad ramsa som satts ihop av öknamnen i trakterna runt Gamleby för att rimma på t. ex. *Hallingeberge män* (nedan). Så uppbyggda ramsor finns upptecknade från Södermanland. Än en gång får jag varna för att försöka lägga in betydelse i ord som kanske aldrig haft någon.

Vara ”sin man”. Hallingebergarna, liksom folket i Södra Vi, var män, *Hallingeberge män*, och det måste väl ändå

ha varit positivt och avviker i så fall från alla andra, nedsättande öknamn. Men att vara *sin man*, var att ha stor självkänsla, till gränsen för högfärd, och inte gärna ge efter på sitt. Att kalla sockenborna för män, kan då tolkas till att de var kaxiga typer som folk retade sig på.

I Hammarskjöldarnas Tuna socken surrade *Tune tornebagge* (tordyvlar) omkring. Tordyveln lever stora delar av sitt liv rotande omkring i djurspillning. Märk också att *Tune tornebagge* är alliteration. I fortsättningen noteras detta och annat om hur öknamnet bildats inom parentes

I Kristdala satt *Krestale roveklackere* och högg bort blasten från nyuppdagna rovor. Det var inget ”karlgöra” – det var kvinnor och hjon som höll på med sådant.

Den kletiga lerjorden i Lofta hade klabbat fast på fötterna på *Löfte lerskanke* (alliteration) och i Gladhammar och Västerum måste sillen vara något mycket centralt. Folket där kallades *Gladhamre sillenacke* och *Västerumme siller*. Kanske ville man påstå att människor där åt mängder av sill – den tidens fattigmanssovel – och att detta på något vis märktes på deras utseende eller karaktär.

Svårare är det att få fram syftning eller orsak till öknamnen *Mistehulte rönnebuke* och *Dalhemme brännere*. Däremot kan *Odensvi krösaplockere* syfta på att det bara var fattiga och socialt lågt klassade människor som gick i skogarna och plockade *krösa* (lingon) och sålde. Med den syftningen blev det kränkande att kallas *krösaplockere*.

Östra Eds varge och *Västra Eds edskolinge*, hette det. Varg var en rätt vanlig benämning på framfusiga, lite aggressiva människor, företrädesvis kvinnor. ”*Den förjordade kärngevärjen*”, brukade en av mina grannar på 1950-talet säga om en illa tåld arbetskamrat.

Kolingen. Det sägs att Albert Engström skapade Kolingen, men koling som nedsättande namn på människor har funnits långt innan. Västra Eds edskolinge är bara ett exempel. *Finnkoling* var för några tiotal år sedan ett vanligt gruppöknamn för invandrare från Finland.

Törnsfalle tagge (alliteration) var lika obehagliga att komma nära som den taggiga törnbusken. I Ukna kacklade *Ukne gäss*, i Gärdeserum hade Pelarneborna släktingar i form av *Gärdserumme getter* (alliteration) och i Hycklinge bodde *Hycklinge kycklinge* (rimord). De sista hade släkt på nära håll, för det var inte så långt till hönsen i Locknevi eller *Djördsdale tuppe* som var ett annat öknamn på djursdalabor.

Öknamn i Södermanland. *Nils Dencker*, folkhögskollärare och vis och folklivsforskare från Södermanland, har skrivit en artikel i *Fataburen* 1928: ”Sockenboöknamnen i Södermanlands län”. En del av öknamnen där finns också i Vimmerbytrakten, t ex män, vargar, getter, bockar, käringar, tuppar, höns och kalvar.

Dencker har noterat att vargar och kalvar är de två vanligaste sockenboöknamnen och att ”vargsocknar” ofta har en ”kalv-, get- eller grissocken” till granne. Meningen tycks, enligt Dencker, vara att vargarna ska klå kalvar och andra

husdjur. Rovdjursnamnet verkar ha fått som reaktion ett bytesdjursnamn och tvärt om.

Variationen på sockenöknamnen är stor i Södermanland. Där finns grevar, baroner, karlar, vasselbukar, rundbukar, pannkakor, ihålingar, harar, bärfisar, blinningar, löss, korpar, (ler)gökar, grynvältar, klumpar, ryssar, tokar, metare och några till. Uppfinningsrikedomen har varit stor och det är lätt att kunna tänka sig in i hur namnen utnyttjats för att reta och förnärma.

Användning. Under den tid jag kan minnas har inte sockenboöknamn och retramsor använts annat än för att retas på skoj. För längre sedan var de ett av alla uttryck för konkurrens och fiendskap mellan socknarna och ett slags verbala verktyg till att sätta igång bråk med.

Det var ingen sedesam söndagsskola alla gånger då heller, när ungdom kom tillsammans för att roa sig. Gäng från två socknar möttes på något ställe vid sockengränsen om söndagarna och började reta varandra med öknamn och ramsor. I bästa eller värsta fall, beroende hur man såg på det, kunde det sluta med slagsmål, men det kunde stanna vid ”bara” styrkeprov som armbrytning, livtag eller stenlyftning.

Beväringsmönstringen, när unga män från olika socknar drogs samman på en plats, sägs ha varit ett annat tillfälle när öknamnen gärna användes för att få igång ordkrig och fighter mellan socknarnas pojkar som kanske förstärkt modet med några supar och ville ha igång lite muntrationer.

Pantomimer. Det har berättats om hur man uppförde rena pantomimer, t. ex.

skuttade runt och bölade som kalvar, yrde omkring och kacklade som höns eller strödde ut säd på marken åt tuppar, när man skulle reta folk från Hjorted, Locknevi eller Djursdala.

Salbohed var exercisplats för Västmanlands regemente fram till 1906 och där exerceerade pojkarna från Köping, *Köpings grisar*. För att reta igång köpingborna ordentligt, ordnade de andra beväringar, enligt Nils Dencker, till en fingerad svinsläkt. Jag kan se framför mig hur en rekryt, vilt skrikande som en gris och på alla fyra, släpades till slaktbänken, slogs med en bedövningsklubba i huvudet, tvärtystnade och fick en kniv stucken i halsen.

Vidgade vyer. Man påstår att sämjan mellan socknar och stora byar gradvis förbättrades först när den organiserade

fotbollen slog igenom. Då satte socknarna och de stora byarna upp fotbollslag och de unga männen fick kämpa mot varandra i organiserade och kontrollerade former på bollplanen, i stället för i nävfigther och lärde sig känna varandra bättre.

Det var samma tidsepok när Bondeförbundets ungdomsorganisation, SLU, fick en eller flera lokalföreningar i alla socknar och en stor andel av bygdernas ungdomar umgicks över sockengränserna inom den organisationen.

Då hade också cykeln blivit var mans bekväma färdmedel och tidsvinsten i förhållande till att förflytta sig gående hade krympt avstånden och gjort tätare kontakter med grannsocknarnas folk praktiskt möjliga.

Martin Johansson

*Rennäs-
sansen-
semblen
uppför
basse
dans i
Odensala
kyrka
oktober
1971*

Verksamhetsberättelse

för Husby-Ärlinghundra Märsta Hembygdsförening år 2004

Styrelse och funktionärer

Styrelsen har under verksamhetsåret 2004 bestått av följande personer:

Ordinarie ledamöter:

Ordförande	Sven Eriksson
Vice ordförande	Olle Walldén
Sekreterare	Maud Hedlund-Lidman
Kassör	Gunilla Blidborg
Ledamöter	Hans Nilsson
	Eva Svensson
	Tore Svensson

Suppleanter: Peder Andersson, Torbjörn Engholm, Marianne Frank,
Egon Hedin, Yvonne Johansson, Torsten Nordén,
Gun Pettersson och Ann-Marie Kruhsberg-Sjöblom

Skolfogde: Gun Pettersson

Stugfogde: Ove Åslund

Revisorer: Björn Stenutz och Karl-Erik Sturebrant
ersättare Fredrik Lundgren

Valberedning: Fredrik Lundgren (sammankallande),
Gerd Magnusson och Bo Klang

Styrelsen har under året haft 13 protokollförda möten,
inklusive konstitueringsmöte.

Medlemmar

Föreningen hade vid verksamhetsårets slut 804 medlemmar. Under året tillkom 42 nya medlemmar.

Medlemsavgiften var oförändrad 50:- kr. för enskilda och 100: kr. för familjer.
Av medlemsavgiften betalas 20:- kr. per medlem till Stockholms läns
hembygdsförbund.

Aktiviteter och projekt

Husby skola

Skolhuset har under året visats för ca 350 skolelever från skolor i kommunen. Dessutom har skolan besökts av Duvbo Kyrkokrets, konfirmandträff och Ekillaskolans personal.

Märsta dragspelsgille har utnyttjat lokalen som spelstuga.

Museum, Nutidsmuseum och Täppavallen

Ett nytillskott i form av Märsta stations gamla torrdass har kommit till Täppavallen. Arbetet med att rusta upp det har påbörjats men är inte klart.

Rummet för det nya Nutidsmuseet blev klart under hösten. En mindre invigning med styrelsen skedde i oktober. Allmänna visningar kommer att ske under den varma årstiden. Insamlingen till museet kommer att fortsätta.

Inköp och hemsida

En bildkanon för video och datapresentation har inköpts. Arbetet med hemsidan (www.hembygdmarsta.se) pågår ständigt. Besökarantalet ökar hela tiden. Arne Ohlsson och Åke Ekdahl som ansvarar för densamma har representerat föreningen vid ett tjugotal tillfällen med föredrag och bildspel för såväl skolelever som olika föreningar.

Diplom

Hembygdsföreningens diplom till personer som gjort förtjänstfulla insatser för föreningen och hembygden tilldelades Rigmor och Åke Wallin.

Valborgsmässafton

Vårens ankomst firades traditionsenligt vid Husby med brasa och sång men utan fyrverkerier. Vårtalet hölls av kyrkoherde Johan Engvall. Delar av styrelsen spelade upp ett sångspel med hjälp av Octurne under ledning av Torsten Englund.

Tonträffen

Föreningens spelmansträff gick av stapeln i maj. Antalet besökare var färre än tidigare år. Här framträdde bl.a. Sigtuna Röster, Square Dance-grupp, Märsta Dragspelsgille och Norrbacka Durspelare.

Öppet hus

Under söndagar i juni och augusti var det Öppet Hus i Husby med visning av skolan och sevärdheterna i omgivningen. Dessa dagar lockade mycket få besökare varför styrelsen gör en nysatsning med annorlunda öppethus.

Hembygdens dag 22 augusti

Dagen inleddes med friluftsgudstjänst i samarbete med Sätunakyrkan. En elevgrupp från Kulturskolan spelade. Bland aktiviteterna kan nämnas hantverksstånd, loppis, lotterier, lanthandel, tipsrunda med frågor om skolan, bokförsäljning, musikunderhållning och en välbesökt kaffeservering med hembakt. Dessutom visade Keith Samuelsson sin fotoutställning och några odensalabor visade veteranbilar och veteranmopeder.

Lilla Julafton 5 december

Traditionellt och välbesökt julfirande i Husby skola med skinka och gröt, sång och musik.

Kurser

Släktforskningskurs i samarbete med SeniorNet har pågått under året och fortgår.

Hantverksdag i Odensala Bygdegård

Föreningen var representerad med bok- och lotteristånd.

Tidlösan

Hembygdsföreningens tidskrift har under året utkommit med fyra nummer. I redaktionen ingår Giselher Naglitsch och Sven Eriksson.

Gåvor och bidrag

Föreningen har under året fått ett antal gåvor till samlingarna, bl. a. böcker och fotografier.

Föreningen ansökte om kommunalt kulturbidrag och erhöll 8000:- kr.

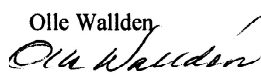
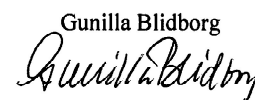
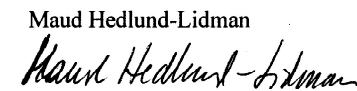
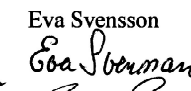
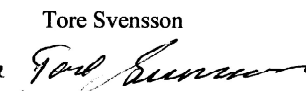
Ekonomi

För information om föreningens ekonomi hänvisar vi till resultaträkningen och balansräkningen för det gångna året.

RESULTATRÄKNING 1 jan - 31 december

	2004	2003
Intäkter		
Medlemsavgifter	40 400,00	39 800,00
Bidrag	11 000,00	10 000,00
Gåvor	380,00	610,11
Arrangemang	31 221,60	43 837,00
Sålda böcker m.m.	2 505,00	14 540,00
Räntor	118,54	489,94
Övrigt	3 262,00	100,00
Summa intäkter	88 887,14	109 377,05
Kostnader		
Tidlösan, medlemsinformation	33 626,50	20 646,25
Avgift Hembygdsförbund	13 180,00	15 925,00
Styrelsen, kostnadsersättning	6 280,00	6 280,00
Torp och bodar	9 335,71	6 996,00
Inventarier, underhåll	8 157,50	680,00
Försäkringar, hyra	600,00	2 250,00
Foto och forskning	600,00	419,00
Arrangemang	9 549,00	17 818,50
Administration (porto m.m.)	10 511,50	9 654,00
Representation m.m.	0,00	891,00
Arenbergaboken	0,00	29 250,00
Övrigt	9 272,00	100,00
Årets kostnader	101 112,21	110 909,75
Årets resultat	-12 225,07	-1 532,70
Summa kostnader och resultat	88 887,14	109 377,05

Märsta den 7 februari 2005

Olle Wallden 	Gunilla Blidborg 	Hans Nilsson
Maud Hedlund-Lidman 	Eva Svensson 	Tore Svensson
	Sven Eriksson ordförande	

BALANSRÄKNING den 31 december

	2004	2003
Tillgångar		
Kassa	9 421,10	661,50
Postgiro	14 844,63	782,34
Bank	83 702,32	118 749,28
Summa tillgångar	107 968,05	120 193,12
Skulder och eget kapital		
Eget kapital	120 193,12	121 725,82
Årets resultat	-12 225,07	-1 532,70
Summa skulder och eget kapital	107 968,05	120 193,12

Revisionsberättelse

Efter granskning av Husby-Ärlinghundra Märsta Hembygdsförenings räkenskaper och förvaltning för verksamhetsåret 2004 får vi, av årsmötet valda revisorer, härmed avge följande revisionsberättelse.

Inkomster och utgifter är vederbörligen verifierade och räkenskaperna är rätt och ordentligt förda.

Då vid revisionen någon anledning till anmärkning inte framkommit får vi tillstyrka

att årsmötet fastställer balansräkningen med en omslutning på 107 968,05 kronor och resultaträkning med ett underskott på 12 225,07 kronor samt

att styrelsens ledamöter beviljas full ansvarsfrihet för det gångna året.

Märsta den 3 februari 2005

Karl-Erik Sturebrant

Björn Stenutz

Hänt

Gösta Anderssons artikel i förra numret av Tidlösan, om beredskapsåren, utlöste ett brev från Torsten Englund, av alla förknippad med Musikskolan och Saltomondale, mm.

Låt mig först säga att jag med nöje läser artiklarna i Tidlösan; det må handla om livet på gårdarna, arkeologiska utflykter eller vad det vara månde.

Nu senast handlade det om beredskapsåren 1939-45. För mig var det speciellt intressant att få läsa om familjen Ustinov. Sonen Nicolai och jag var nämligen skolkamrater i Södra Latin åren 1942-45. Nicolai gick latinlinjen, jag reallinjen. Vi hade gemensam gymnastik och gemensamma salsskrivningar. Nicolai minns jag som en duktig handbollsspelare. Vi hade samma skolväg och vi bodde båda på Söder, Nicolai på Gruvbacken 4, jag på Erstagatan 22 hos min 19 år äldre syster, hos vilken jag bodde hela min skoltid, 8 år, först i Luleå, sedan i Stockholm.

Jag jobbade som brevbärare vid jul och nyår och bar ut post bl.a. till Gruvbacken. Nicolai var nog rätt förtegen om familjen. Dock berättade han att fadern hade sjungit i Donkosackernas kör. Min syster hade piano och Nicolai frågade mig någon gång mer i förbigående om möjlig-

heten att få spela. Mer än så blev det inte.

1948 träffade jag Nicolai på Fridhemsplan, och han berättade då att han tog sånglektioner för Martin Öhman. 1952 debuterade Nicolai i Postiljonen på Stockholmsoperan och då under sin mors flicknamn Gedda. Någon gång under senare delen av 60-talet gav Nicolai en konsert på Nationalmuseum. Jag var där och lyssnade och fick tillfälle att tala med honom efteråt. Han frågade var jag bodde. Jag nämnde detta, och det var välbekant för honom. Undra på detta: Arlanda måste ju vara utgångspunkt för att nå de stora operascenerna runt om i världen. Dessutom fick vi ju i artikeln i Tidlösan veta att Nicolai sommartid hjälpt sin far med jobbet i skogen på Ekilla.

1996 skulle Nicolai ge en konsert i Stockholm med Per Borin som dirigent. Jag hade sett fram mot ett ”dubbelt” möte. Pers far och jag är kusinbarn. Det här var strax innan Per skulle tillträda en tjänst som stads- och operakapellmästare i de gamla svenskstäderna Greifswald och Stralsund. Nicolai, som numera bor i Schweiz, insjuknade dock, så det dubbla mötet kom inte till stånd. Konserten genomfördes dock under lite ändrade former.

Torsten Englund

Hembygdsföreningarnas samarbetsträff

Årets gemensamma möte med Sigtuna kommuns hembygdsföreningar i Husby skola lördagen den 15 januari innebar startskottet för en mycket aktiv hembygdsrörelse 2005. Syftet med träffen var att stämma av årets programpunkter för att samordna våra arrangemang och undvika att allmänna aktiviteter kolliderar.

Mötet leddes av Giselher Naglitsch som också bjöd in till det nya *nutidsmuseet* i skolans vindsutrymme. Museet visar vardagsföremål från 1900-talet som kommit till hembygdsföreningen genom insamling till loppisförsäljning, men sparats för visning eftersom de har musealt värde. Projektet ska utvecklas vidare. Gun och Allan Pettersson tar gärna emot flera lämpliga föremål.

Kommunens bibliotekschef Monica Dahlgren berättade att *Centrumbiblioteket* inrättat ett hembygdsrum med böcker och trycksaker för hembygdsforskning. Hembygdsrummet ska byggas ut efterhand och bibliotekschefen efterlyste lämpliga böcker som hembygdsföreningen kan deponera där för bibliotekets besökare. Hon önskade sig också förteckningar över den litteratur, bildarkiv och liknande uppgifter som finns ute hos de olika hembygdsföreningarna, så att biblioteket kan hänvisa biblioteksbesökarna vidare.

Elisabet Claesson från *Sigtuna museum* berättade att Hovstaten beslutet stänga Rosersbergs slott för att spara pengar och att visning av slottet i fortsättningen bara kan ske genom särskilda arrangemang. Rosersbergskännaren Petter Ålander behåller sin tjänst, men nu i Stockholm. Det privatiserade Venngarns slott har också stängts för allmänheten. Skånela slott och Steninge slott har visningar som tidigare.

Ordföranden för *Lunda hembygdsförening* Arne Holmsten berättade att vällingklockan från det numer tomma Altuna herrgård återförts till kyrkan i Lunda från det stängda luftfartsmuseet. Klockan är känd från Lunda kyrka på 1600-talet, men skänktes på 1700-talet till Altuna gård. Bergholtz klockgjuteri i Sigtuna har undersökt klockan och antar att den kommit till Lunda som krigsbyte eller på liknande sätt.

Så redovisade respektive deltagande förening lite om sina verksamhetsplaner. Vår egen förenings planer kommer att konkretiseras på årsmötet den 19 mars och vidare under året. Programmet, så som det ser ut just nu, presenteras i sin helhet på sidorna 20 till 21. De gästande föreningarnas program finns att läsa på sidan 22.

Verksamhetsplan för år 2005

Nedan redovisas aktiviteter, evenemang och projekt, så långt de nu är klara. Mera kan komma till under året. Men framförallt kommer tider och andra detaljer att preciseras. Dessa kommer att meddelas i Tidlösan efterhand.

Årsmöte

Årsmöte med supé och underhållning, den 19 mars kl. 18.00, i Husby skola. Se separat kallelse.

Släktforskning

Två släktforskningsgrupper som startade 2004 fortsätter med ny termin under våren. De forskar på Centrumbiblioteket, onsdagar mellan kl. 09.00 och 12.00. Grupperna är öppna för våra medlemmar och SeniorNET i Märsta. De flesta deltagarna är med i båda föreningarna.

Valborg

Valborgsfirande vid Husby skola enligt tradition, med vårtal och musik samt servering av värmande drycker i hembygdsgården. Arrangemanget hålls fritt från fyrverkeri och smällare, varför även hundar kan tas med.

Gökotta

Lördagen den 21 maj tar vi med oss kaffekorgen och vandrar ut i naturen. Vi är inbjudna att förena oss med Skepptuna Hembygdsförening på deras gökotta vid Polandstorpet i Skepptuna.

Öppet hus i hembygdsgården

Söndagen den 22 maj har föreningen öppet hus i skolan och museet. Detta blir första tillfället för allmänheten att

besöka vårt nya nutidsmuseum. Öppethållande preliminärt mellan kl. 11.00 och 15.00.

Hembygdens dag

Söndagen efter skolstarten i höst, d v s den 21 augusti, firas hembygdens dag i hembygdsgården. Programmet känns igen från tidigare år, men vi planerar att ”förnya med bibehållen tradition”.

Nostalgiaftnar

Intryck från vår kinaresa, Gun och Sven Eriksson berättar och visar ett bildspel baserat på vad deras kamera såg under en rundresa i Kina förra året. Se separat inbjudan här intill.

Från istid till nutid, en dag i slutet på september visar Arne Olsson och Åke Ekdahl ett bildspel på detta tema i Husby skola,. Tid meddelas senare i Tidlösan och på hemsidan.

En dag i oktober planeras ännu en nostalgiafton. Tid och ämne meddelas senare.

Lilla julafton i hembygdsgården

Söndagen den 4 december, bjuds traditionellt julfirande i förtid, med skinka och gröt i Husby skola. Musik sång och umgänge med trevliga medlemmar har blivit en efterlängtnad tradition.

Nutidsmuseet

Delar av föreningens samlingar har arrangerats som ett eget nutidsmuseum, högt under skolans takåsar. Det kommer att vara tillgängligt vid föreningens arrangemang under den varma årstiden. Det går också att avtala om särskilda visningar, vilket för övrigt gäller hela skolan och hembygdsgården. Projektet fortsätter med vidare utveckling. Kompletterande föremål mottas med tacksamhet. Det bör vara typiska saker för tiden från mitten av 1900-talet till nutid.

Dasset från Märsta station

Vårt senaste tillskott av historiska byggnader skall färdigmålas (konserveras) och ställas i ordning som redskapsbod med möjlighet att även användas för smärre utställningar.

Gärdsgården

Gärdsgården kring Täppavallen har farit illa i vinter. Här kan valet komma att stå mellan renovering eller borttagning. Det förra föredras men kräver frivilliga starka armar och virke. Båda välkomnas. Kontakta Ove Åslund.

Tidlösan och Hemsidan

Tidlösan fortsätter att komma ut med fyra nummer per år. Vi är nu inne på tolfte året. Redaktionen efterlyser ännu flera artiklar och inlägg från medlemmarna.

www.hembygdmarsta.se

vår hemsida har nu funnit fasta former. Den är välbesökt. Även här välkomnar redaktionen medlemmarnas bidrag

***Intryck från vår Kinaresa,
nostalgiafton med Gun och Sven Eriksson***

***söndagen den 6 mars kl 15.00
i hembygdsgården - Husby skola***

*fritt inträde, kaffeservering,
såväl medlemmar som övriga intresserade
hälsas välkomna!*

Kallelse till årsmöte
med Husby-Ärlinghundra Märsta hembygdsförening
i Husby skola, lördagen den 19 mars

Mötesförhandlingarna börjar kl. 18.00
Efter mötet serveras supé och underhållning i historisk miljö.
Supén kostar 100 Kr, exklusive ev drycker med alkohol.

Anmälan till supén är bindande
meddelas senast tisdagen den 15 mars till
Gun och Allan Pettersson Tfn. 591 430 15

Hembygdsaktiviteter i Sigtuna kommun 2005

Skepptuna hembygdsförening

anordnar bland annat:

11 februari musikkafé, bygdegården

19 mars nostalgidans i bygdegården

21 maj gökotta

12 juni Hembygdens dag

7 augusti bussresa

Lunda hembygdsförening

fastställer inte sitt program förrän på årsmötet. Men dom kommer att ha en Skolkortsdag i april och en temadag om lin med Britt Persson.

7 augusti arrangeras Hembygdens dag

Sigtuna hembygdsförening, bl.a.:

17 mars brasafton, Rune Norrsell kåserar om Munkholmen.

21 april brasafton, Petter Åhlander berättar om gästgiverier, krogar och värdshus i Sigtuna kommun.

8 maj vårutflykt, historiska hemligheter.

19 maj kyrkogårdsvandring med Fred Blomberg.

6 juni firas nationaldagen med utdelning av hembygdspriset.

23 juni kläs majstången i Humlegården

24 juni midsommarfirande

4 september vandring i Martinus Aschaneus fotspår.

Nya medlemmar

Vi hälsar Inga-Britt och Jan Andersson, Karlsborgsvägen, välkomna som ny medlemmar i föreningen.

Dagordning för årsmötet

Förslag

- 1 Val av ordförande och sekreterare för mötet
- 2 Fråga om mötet är stadgeenligt utlyst
- 3 Val av två justerare
- 4 Fastställande av dagordning
- 5 Styrelsens verksamhetsberättelse
- 6 Revisorernas berättelse
- 7 Fastställande av resultat- och balansräkning
- 8 Fråga om ansvarsfrihet för styrelsens ledamöter
- 9 Ersättning / arvoden till styrelsen
- 10 Beslut om antal ledamöter och suppleanter i styrelsen
- 11
  - a) Val av ordförande, på 2 år
  - b) Val av 2 ordinarie ledamöter, för 2 år
  - c) Val av minst 5 högst 7 suppleanter, för 1 år
- 12 Val av 2 revisorer jämte 1 ersättare, för 1 år
- 13 Val av ombud till:
  - a) Stockholms läns hembygdsförbunds årsmöte
  - b) Övriga organisationer
- 14 Val av 3 ledamöter till valberedningen samt sammankallande
- 15 Val av festkommitté
- 16 Fastställande av medlemsavgift för 2005
- 17 Verksamhetsplan för 2005
- 18 Övriga frågor
- 19 Mötet avslutas

Efter mötesförhandlingarna utdelas föreningens diplom till förtjänta medlemmar eller andra hembygdsvårdare. Vem/vilka det blir kungörs senare, d v s efter Tidlösans pressläggning.

Musikskolan på Smålandsresa 1966